

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Att utnyttja EU:s innovationspotential – En handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens

[COM(2020) 760 final]

(2021/C 286/11)

Föredragande: **Rudolf KOLBE**

Remiss	Europeiska kommissionen, 14.1.2021
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	31.3.2021
Antagande vid plenarsessionen	27.4.2021
Plenarsession nr	560
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	241/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) ger Europeiska kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter sitt fulla stöd och ser den som en mycket bra och övergripande strategi för att modernisera EU:s system för immateriella rättigheter.

1.2 EESK är av den bestämda åsikten att införandet av det enhetliga patentsystemet måste ges högsta prioritet och att det kommer att göra företagen i EU betydligt mer konkurrenskraftiga. Med tanke på de uppenbara svårigheterna med att införa systemet är kommittén övertygad om att överföringen av det enhetliga patentsystemet till EU:s rättssystem måste vara målet (på lång sikt).

1.3 EESK understryker vikten av stödåtgärder för små och medelstora företag på alla områden som rör skyddet av immateriella rättigheter. Utöver ekonomiska stödåtgärder måste det finnas ett särskilt fokus på att öka kunskaperna om immateriella rättigheter och på skräddarsydda konsult- och rådgivningstjänster.

1.4 EESK vill inleda en diskussion om hur kunskaperna om immateriella rättigheter och förvaltningen av dem kan förbättras på alla nivåer i EU:s utbildningssystem.

1.5 EESK uppmuntrar kommissionen att införa ett enhetligt intyg om tilläggsskydd och undersöka möjligheten att tillämpa detta system för tilläggsskydd på nya sektorer.

1.6 EESK menar att en harmonisering av ramen för upphovsrätt och förvaltningen av upphovsrättsdata skulle öka användningen av immateriella rättigheter i den kreativa sektorn.

1.7 EESK uppmanar till en social dialog som, utöver lagbestämmelserna, klargör och definierar rättvisa immateriella rättigheter genom kollektiva förhandlingar för att skapa incitament för upphovspersoner och producenter i form av erkännande av deras verk och skälig ekonomisk ersättning.

1.8 EESK anser att geografiska beteckningar är ett viktigt verktyg för att öka konkurrenskraften hos lokala producenter och framhåller potentialen i att införa ett harmoniserat system för skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter.

1.9 EESK ser att det finns ekonomisk potential och ett allmänt intresse i att främja flödet av uppgifter inom EU, men understryker de problem som kan uppstå på grund av obalanserade bestämmelser.

1.10 Kommittén välkomnar alla åtgärder som bidrar till att bekämpa intrång i immateriella rättigheter och stärka den roll som Europeiska byrån för bedrägeribekämpning spelar i kampen mot förfalskningsbrott.

1.11 EESK efterlyser en ytterligare förstärkning av verktygen för direktstöd till EU-företag som verkar i länder utanför EU, och en strikt tillämpning av den immaterialrättsliga lagstiftningen samt bestämmelserna i EU:s handelsavtal för att skydda dessa företag mot intrång i immateriella rättigheter.

1.12 Under den aktuella hälsokrisen har behovet av tillgång till systemrelevanta immateriella rättigheter i kritiska situationer blivit tydligt. När det gäller vacciner och behandlingar som kan användas i samband med pandemin får immateriella rättigheter inte hindra deras tillgänglighet eller tillgång: ändamålsenliga tvångslicenssystem utgör ett säkerhetsnät för samhället i nödsituationer och säkerställer skälig ersättning till företagen.

2. Allmänna kommentarer

2.1 EESK välkomnar kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter och ser den som en viktig strategi för att modernisera EU:s system för immateriella rättigheter och främja den enorma innovationspotentialen hos EU:s företag, särskilt små och medelstora företag samt mikroföretag. Eftersom den ekonomiska betydelsen av produkter som skyddas av immateriell äganderätt, såsom uppfinningar, konstnärliga och kulturella verk, varumärken, programvara, know-how, affärsprocesser och data, blir allt större inom EU anser EESK att en optimerad och lättåtkomlig rättslig och politisk ram är nödvändig.

2.2 Många företag, särskilt små och medelstora företag som utgör 99 % av alla företag inom EU, utnyttjar inte (till fullo) sina möjligheter att skydda de immateriella rättigheterna. Att se till att företagen inom EU – med särskilt fokus på små och medelstora företag samt mikroföretag – i högre grad drar nytta av skyddet av immateriella rättigheter måste utgöra kärnan i handlingsplanen om immateriella rättigheter. Det krävs en mängd olika åtgärder för att bland annat minska kostnaderna, förenkla förfarandena, öka medvetenheten och kunskapen, erbjuda skraddarsydd rådgivning och skraddarsytt stöd samt modernisera utbildningssystemet med avseende på kunskaper om immateriella rättigheter.

2.3 Immateriella rättigheter utgör en viktig ekonomisk faktor – branscher med koppling till immateriella rättigheter står för nästan 45 % av Europas BNP och 30 % av dess arbetstillfällen – men är även en viktig faktor när det gäller att möta de största utmaningar som vårt samhälle står inför. Covid-19-krisen har mycket tydligt visat att EU är beroende av professionell spetskompetens samt ändamålsenliga regler och verktyg för immateriella rättigheter om vi ska kunna garantera en snabb tillämpning av kritiska immateriella rättigheter. Våra möjligheter att framgångsrikt bekämpa klimatförändringarna beror även till stor del på den snabba utvecklingen och tillämpningen av banbrytande teknik och effektiva verktyg för att utbyta kritiska immateriella tillgångar och data på ett rättvist sätt.

2.4 Den tekniska revolutionen är en drivkraft för immateriella rättigheter men även en utmaning som kräver ett välbalanserat synsätt på innovationsdrivna verktyg. Digitalisering och AI-teknik väcker många frågor om immateriella rättigheter som behöver beaktas, bland annat avseende transparens, dataursprung och upphovsrätt, grad av mänskligt ingripande och etiska principer. EESK delar kommissionens uppfattning att AI-system inte bör behandlas som upphovspersoner eller uppfinnare. Generellt anser EESK att Europas regelverk för immateriella rättigheter, med välavvägda ändringar och uppdateringar, är rustat för att möta utmaningarna med digitalisering och AI. Eftersom EU fortfarande ligger långt efter andra områden när det gäller antalet patent för digitala produkter och tekniker måste särskild uppmärksamhet riktas mot åtgärder för att förbättra denna viktiga marknad.

3. Särskilda kommentarer

3.1 Skydd av immateriella rättigheter

3.1.1 Det enhetliga patentsystemet, som innebär en enda kontaktpunkt för företag, är avgörande för att avsevärt minska kostnaderna för patent, underlätta licensieringen, öka transparensen och överbygga tillgänglighetshindren för små och medelstora företag. Att lansera det enhetliga patentsystemet och se till att den enhetliga patentdomstolen tas i drift kommer att förbättra skyddet av immateriella rättigheter avsevärt och måste prioriteras i handlingsplanen. Genom att underlätta förfarandena påskyndas dessutom hela processen, vilket ökar de europeiska patentinnehavarnas konkurrenskraft. Överenskommelsen om den enhetliga patentdomstolen utgör en viktig grund för ett effektivt, specialiserat och tekniskt kompetent system för patenttvister som kan öka rättssäkerheten, enkelheten och effektiviteten. Som svårigheterna med genomförandet visar bör syftet dock vara att överföra systemet till EU:s rättssystem. Under tiden måste ytterligare förseningar som beror på förfaranden i medlemsstater och/eller Förenade kungarikets frånträde från överenskommelsen åtgärdas så snart som möjligt. Det faktum att EU:s andel av alla patent i världen minskade dramatiskt från 17,4 % år 2009 till 11,3 % år 2019 visar också tydligt att ytterligare åtgärder krävs.

3.1.2 Ett tilläggsskydd kan utvidga det skydd som ges av ett patent för en läkemedelsprodukt eller ett växtskyddsmedel som omfattas av motsvarande försäljningstillstånd. Det är därför ett viktigt verktyg för att kompensera förlusten av ett effektivt patentskydd på grund av den tid som krävs för provningar, kliniska prövningar, fältstudier och handläggning. EESK anser att tilläggsskydd är avgörande för att effektivt främja innovation inom nya verksamma ämnen och uppmuntra centrum för forskning och utveckling i EU, medan balanserade undantag från tilläggsskyddets rättigheter ska säkerställa att läkemedel kan tillhandahållas i tillräckliga mängder och till överkomliga priser. Trots att systemet för tilläggsskydd är ett okomplicerat system som främjar innovation är det fortfarande splittrat och kräver att en ansökan om tilläggsskydd lämnas in i var och en av de EU-medlemsstater där skyddet söks. Genom att med hjälp av en ny, separat EU-förordning inrätta ett enhetligt intyg om tilläggsskydd och en myndighet som utgör en enda kontaktpunkt för beviljande av enhetliga tilläggsskydd för patent skulle man göra tilläggsskyddet mer attraktivt för patentinnehavare, förbättra skyddet för innovatörer och skapa rättssäkerhet för tredje parter. EESK stöder även tillvägagångssättet att undersöka tillämpligheten hos ett optimerat system för tilläggsskydd i nya sektorer där produkter sannolikt kommer att behöva försäljningstillstånd.

3.1.3 Utifrån erfarenheterna från översynen av EU:s varumärkeslagstiftning är kommittén övertygad om att uppdateringen av EU:s lagstiftning om formgivningsskydd kommer att genomföras framgångsrikt. De positiva erfarenheterna av att reglera dessa frågor i EU-lagstiftningen bör motivera kommissionen att lägga fram ett förslag om en ny, separat förordning om enhetliga tilläggsskydd för patent och, på lång sikt, införliva det enhetliga patentsystemet i EU:s rättssystem.

3.1.4 EESK konstaterar att geografiska beteckningar utgör en unik och värdefull resurs för EU:s producenter på en alltmer avreglerad och konkurrensutsatt världsmarknad. EU:s system för skydd av geografiska beteckningar har ett stort ekonomiskt värde i jordbrukssektorn. Generellt fungerar systemet mycket bra, men skyddet av geografiska beteckningar behöver fortfarande säkerställas genom ett harmoniserat kontrollsystem för myndigheterna och en gemensam definition av livsmedelsbedrägeri, till exempel. Handelsavtal bör även fokusera på sådana särskilda skyddsåtgärder. EESK betonar potentialen i att införa ett harmoniserat system för skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter, som är en viktig del av den lokala identiteten. Detta skulle hjälpa lokala producenter att presentera sina kvalitetsprodukter på ett mer framgångsrikt sätt, och få ytterligare positiva effekter i mindre utvecklade regioner. En förenkling av registreringsförfarandet skulle även gynna producenterna.

3.1.5 Ordningen för gemenskapens växtförädlarrätt är ett annat positivt exempel på en harmoniserad strategi för att skydda immateriella rättigheter på grundval av en EU-förordning. Den kan också utgöra en säker grund för små och medelstora växtförädlare och innehåller viktiga undantag för jordbruk och växtförädlare. När det gäller dess uttalade mål utgör systemet en bra grund för växtförädlare att effektivt bidra till målen för den gröna omställningen.

3.1.6 EESK betonar att skyddet av upphovsrätt, formgivningar och närliggande rättigheter är av avgörande betydelse för de kulturella och kreativa yrkena, som ger upphov till ett stort ekonomiskt välstånd och bidrar avsevärt till Europas identitet, kultur och värden – såsom arkitektoniska verk och andra kulturella verk – men där man ofta inte förfogar över tillräckliga sakkunskaper eller finansiella medel för att kunna skydda sina immateriella rättigheter och omvandla innovationer till produkter. Det är viktigt att ramen för upphovsrätt och förvaltningen av upphovsrättsdata harmoniseras, och att denna åtgärd åtföljs av ytterligare stödåtgärder.

3.1.7 Arbetstagare som sysslar med kreativt arbete, och framför allt uppfinningar, är möjliga rättighetsinnehavare. Det är mycket viktigt att inleda en social dialog på europeisk, nationell, sektorsspecifik eller företagsspecifik nivå som, utöver lagbestämmelserna, klargör och definierar rättvisa immateriella rättigheter genom kollektiva förhandlingar för att skapa incitament för upphovspersoner och producenter i form av erkännande av deras verk och skälig ekonomisk ersättning. Avtal om överlåtelse av upphovsrätt bör inte betraktas som en skyldighet att överföra alla immateriella rättigheter till arbetsgivaren utan lämplig ersättning.

3.1.8 Bioteknikdirektivet utgör en viktig ram för rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar. Det behandlar politiskt och etiskt känsliga ämnen och är därför resultatet av ett noggrant övervägande av mycket kontroversiella intressen. En snabb bioteknisk utveckling är dock även nödvändig på hälsoområdet och i kampen mot omfattande epidemier och hunger i världen. Därför är det viktigt att i stor utsträckning främja forskning och innovation på dessa områden, men även att sprida och licensiera den på ett effektivt sätt.

3.1.9 Företagshemligheter är immateriella tillgångar som kompletterar immateriella rättigheter. De används i stor utsträckning i de kreativa processer som leder till innovation och skapandet av immateriella rättigheter, och därför är det av yttersta vikt att se till att de skyddas effektivt. EESK anser därför att det är viktigt att klargöra den grund som fastställs i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 ⁽¹⁾.

3.2 Användning och spridning av immateriella rättigheter – med särskilt fokus på små och medelstora företag

3.2.1 EESK anser att ett av de viktigaste målen med handlingsplanen är att öka små och medelstora företags utnyttjande av möjligheten att skydda immateriella rättigheter, vilket påverkar alla olika system för skydd av immateriella rättigheter. Det finns en stor innovationspotential hos EU:s små och medelstora företag samt mikroföretag, men den övervägande majoriteten kan inte öka värdet av sina immateriella tillgångar.

3.2.2 Kostnadsfrågan är en anledning till att endast 9 % av de små och medelstora företagen i EU har registrerat immateriella rättigheter. Kostnaden för att få ett patent i EU är för närvarande avsevärt högre än i exempelvis USA eller Japan och utgör en enorm ekonomisk börda för små och medelstora företag samt mikroföretag. För att förbättra tillgången till skydd av immateriella rättigheter för små och medelstora företag måste kostnaderna därför sänkas. Ett snabbt införande av det enhetliga patentsystemet, som kommer att minska kostnaderna för patentregistrering avsevärt, kommer att få en avgörande betydelse för innovativa små och medelstora företag och mikroföretag, såsom fria professionella teknikföretag. EESK betonar även vikten av alla olika strategier för ekonomiskt stöd och experthjälp till små och medelstora företag: immaterialrättskuponger från EUIPO, strategin att hjälpa små och medelstora företag att dra nytta av sina immateriella rättigheter för att få tillgång till finansiering, programmet IPA4SME, som bidrar med upp till 15 000 euro för att samfinansiera åtgärder för diagnostik och skydd av immateriella rättigheter, osv. Kommittén noterar även att patentombuden spelar en central roll i detta stödssystem.

3.2.3 EESK anser att ett stort problem är den enorma bristen på kunskap om strategier för hantering av immateriella rättigheter hos EU:s företag, särskilt, men inte enbart, hos små och medelstora företag och mikroföretag. Tillhandahållandet av lättillgänglig allmän och anpassad information samt stöd och rådgivning till små och medelstora företag och mikroföretag, genom en rad olika program och initiativ såsom den europeiska helpdesken för immaterialrättigheter och via olika kanaler och nätverk, är därför av stor betydelse för att ta itu med denna utmaning och bör utökas ytterligare. Medvetenheten om immateriella rättigheters potential för entreprenörer måste höjas och kombineras med olika utbildningsprogram med låg tröskel. EESK föreslår att man ska undersöka sätt att öka antalet kvalificerade förvaltare av immateriella rättigheter i EU-företag.

3.2.4 EESK vill även inleda en diskussion om hur kunskaperna om immateriella rättigheter och hantering av immateriella rättigheter kan förbättras i EU:s utbildningssystem: Grundläggande kunskaper och medvetenhet om hantering av immateriella rättigheter bör införlivas i utbildningar på gymnasie- och högskolenivå, och fördjupade kunskaper om studier av immateriella rättigheter, såväl företagsekonomiska och tekniska studier som många andra, bör ingå i läroplanerna. Hantering av immateriella rättigheter bör även erbjudas som ett fristående ämne inom högre utbildning. Kommittén är övertygad om att en höjning av den befintliga kunskapen kan leda till att skyddet för immateriella rättigheter utnyttjas i större utsträckning.

3.2.5 Betydelsen av att omvandla forskningsresultat till innovation är uppenbar, och därför välkomnar EESK alla åtgärder för att främja kunskapsöverföring och bättre hantering av immateriella rättigheter inom forsknings- och innovationssamfundet. Små och medelstora företag samt mikroföretag är ofta små partner i projektkonsortier och behöver i den rollen få bättre stöd för att omvandla immateriella rättigheter till produkter och skydda sina rättigheter inom sådana konsortier. Detta bör vara ett särskilt fokus för stödprogram som erbjuder anpassad rådgivning och anpassat stöd.

3.3 Tillgång till och delning av immaterialrättsligt skyddade tillgångar

3.3.1 Under den nuvarande hälsokrisen har behovet av tillgång till systemrelevanta immateriella rättigheter i kritiska situationer blivit uppenbart. När det gäller vacciner och behandlingar som kan användas i samband med pandemin får immateriella rättigheter inte hindra deras tillgänglighet eller tillgång. Effekten av den forskning som görs med europeiska offentliga medel bör maximeras genom att man säkerställer att den kunskap och de immateriella rättigheter som den resulterar i delas. Å andra sidan är effektiva system för utfärdande av tvångslicenser ett skyddsnet för samhället i nödsituationer. Förfarandena i dessa system måste bygga på en noggrann övervägning av de olika berörda intressena och samtidigt vara snabba och samordnade på europeisk nivå för att kunna uppfylla folkhälsokraven så effektivt som möjligt. I detta sammanhang vill EESK även betona vikten av förordning (EG) nr 816/2006 om tvångslicensiering av patent för tillverkning av läkemedelsprodukter för export till länder med folkhälsoproblem ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EUT L 157, 15.6.2016, s. 1.

⁽²⁾ EUT L 157, 9.6.2006, s. 1.

3.3.2 Att förbättra insynen i ägandeskapet och hanteringen av immateriella rättigheter är nödvändigt för att underlätta licensiering och spridning av immateriella rättigheter. I detta sammanhang vill EESK även betona behovet av ett snabbt genomförande av det enhetliga patentsystemet och vikten av att förbättra infrastrukturen för upphovsrätt när det gäller information om rättighetsinnehavare, villkor och alternativ för licensiering, även i fråga om blockkedjeteknik.

3.3.3 Eftersom standardisering är en process där de berörda aktörerna har många olika intressen kräver standardessentiella patent en särskilt hög nivå av transparens och rättvisa regler för licensiering. Kommittén stöder därför strategier för ett oberoende system för tredjeparters väsentliga kontroller och åtgärder för att minska överträdelser och motsättningar.

3.3.4 EESK ser att det finns en ekonomisk potential i att främja delning av uppgifter och flödet av uppgifter inom EU i alla sektorer, men betonar att möjliggörandet av flödet och en utbredd användning av uppgifter måste bygga på ett balanserat tillvägagångssätt som säkrar integritet, trygghet, säkerhet, etiska normer och legitima intressen i fråga om skydd av immateriella rättigheter. Detta behöver säkerställas i 2021 års översyn av databasdirektivet ⁽³⁾.

3.4 Intrång i immateriella rättigheter

3.4.1 Effektiv verkställighet och rättslig prövning är de huvudsakliga kriterierna för ett framgångsrikt system för skydd av immateriella rättigheter, och behöver därför stärkas avsevärt. EESK betonar att införandet av den enhetliga patentdomstolen kommer att innebära ett enormt lyft för skyddet av patenträttigheter och att även skyddet av immateriella rättigheter i andra system för immateriella rättigheter (t.ex. försäkringar) måste stärkas avsevärt genom praktiska och/eller rättsliga åtgärder. I synnerhet små och medelstora företag samt mikroföretag har ofta inte möjlighet att skydda sina immateriella rättigheter.

3.4.2 Digitaliseringen har medfört nya former av intrång i immateriella rättigheter, såsom bland annat cyberstöld av företagshemligheter och olaglig streaming. EESK välkomnar tvingande förordningar, som rättsakten om digitala tjänster ⁽⁴⁾, för att säkerställa en bättre rättslig ram.

3.4.3 Förfälskning och piratkopiering orsakar enorma förluster i EU:s försäljning, och medför dessutom risker för konsumenternas hälsa, säkerhet och trygghet. EESK välkomnar samarbetet mellan alla berörda parter, inrättandet av en EU-verktygslåda och stärkandet av den roll som Europeiska byrån för bedrägeribekämpning spelar i kampen mot förfälskningar.

3.5 Rent spel på global nivå

3.5.1 EU har ingen ledande position i den globala konkurrensen när det gäller immateriella rättigheter. Vad gäller patentansökningar ökade Asiens andel av världens patentansökningar till 65 % under 2019, medan EU:s andel sjönk dramatiskt från 17,4 % (år 2009) till 11,3 %. Det är därför ytterst viktigt att förbättra EU:s position.

3.5.2 Skyddet och tillämpningen av immateriella rättigheter är en ytterligare utmaning för företag i EU som är verksamma i länder utanför EU. Därför uppmuntrar EESK alla kommissionens åtgärder för att förbättra situationen. Förhandlingar om kapitel om immateriella rättigheter med en hög nivå av skydd i frihandelsavtal och dialoger om immateriella rättigheter med handelspartner är viktiga långsiktiga tillvägagångssätt, precis som samarbete inom globala organisationer som Wipo och WTO samt deltagande i globala immaterialrättsliga avtal.

3.5.3 EESK understryker vikten av verktyg för direktstöd som tillhandahåller information till EU-företag som verkar i länder utanför EU, till exempel granskning av utländska investeringar, bevakningslistan för varumärkesförfälskning och pirattillverkning samt tredjelandsrapporten. Åtgärder som immaterialrättsliga hjälpcentraler för små och medelstora företag till stöd för små och medelstora företag samt mikroföretag är särskilt viktiga och bör utvecklas vidare.

Bryssel den 27 april 2021.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽³⁾ EGT L 77, 27.3.1996, s. 20.

⁽⁴⁾ COM(2020) 825 final.